

ערבי פסחים פרק עשירי פסחים

קטז.

עין משפט נר מצוה

פ א מיי פ"ח מהל' מנה
הל' ו סמג עין מא
טו"ש"ע א"ח סי' תשה
סעיף א וסי' תעג סעי' ו'
פ ב טו"ש"ע א"ח סי'
תס סעיף ב':
פ ג ד מיי פ"ז מהל'
מנה הל' יא סמג
עין מא טו"ש"ע א"ח סי'
תעג סעיף ה כהנ"ה:
צ ה ו מיי פ"ח ופ"ח
מהל' מנה הלכה ב'
סמג שם טו"ש"ע שם ס"ו:
צ ז סם פ"ח ז כהנ"ה:
צ ח מיי פ"ח שם הל'
ה ופ"ח ה' ד':

רבינו הגאול

ד"א לחם עוני מה דרבו
של עני הוא מטיק ואשתו
אופה וכו'. אע"פ שאין
חרושת מצוה, ואמאי מייח
ליה משום קפא כדפירשונו
למעלה, ר' אלעזר בר'
צדוק [אומר] החרושת
תחת התפוח עוררתך וגו'.
מצוה, והבאי רביה לדרבוי
שכן היו תבני ירושלם
אומרים קחו לכם תבלין
למצוה, מכלל שחרושת
מצוה, מאי מצוה, ר' לוי
אמר וזכר לתפוח שנאמר
תחת התפוח עוררתך וגו'.
ר' יוחנן אומר וזכר לטיט.
אמר אביי הלכך צריך
(לקיחא) [לקיחיה] וזכר
לתפוח וצריך לסמוכיה
וזכר לטיט. תגרי חרץ
שבירושלים היו אומרים
בבאו וקחו לכם תבלין
למצוה, כגון קמחן וכירוצא
בו וזכר לתבן שבטיט.
מתנ' מוגו לו כוס שני
ובאן הבן שואל וכו'. ת"ר
אם היה הבן חכם הבן
שואל את אביו ואם לאו
אשתו שואלתו. ואפי' שני
תלמידי חכמים הבקיאין
בהלכות הפסח שואלין
זה את זה מה נשתנה
הלילה הזה מכל הלילות.
ואסיקא אמר רבא שבכל
הלילות אין או מטבלין
אפילו פעם אחת הלילה
הזה שתי פעמים. מתחיל
בגנות מאי היא, רבא אמר
מתחלה עובדי כוכבים
היו אבותינו, רב יוסף
אמר עבדים היינו לפיעה.
והאידיא עבדין כתרתייהו.

מה דרכו של עני בפרוסה. נראה דגם המוליא לרין לנרך על הפרוסה^א וכן משמע בפ' כ"ד מזכרין (ברכות דף לט:): דקאמר הכל מודים לענין פסח שמניח פרוסה בתוך השלימות וזו"ע פי' אפילו למ"ד מזכר על השלימה ופותר את הפתיחין מודה לענין פסח דאילו

מזכר על השלימה אלא על הפרוסה משום מה דרכו של עני כו' ומניחה בתוך השלימה כדי שיהא נראה שצ"ע על השלימה ומשמע דלענין המוליא קמייירי^ב וקאמר בתר הכי ו' א"ר חייא בר אבא צבצת חייב לצנוע על שני ככרות שנאמר לקטו לחם משנה ויעקר מילתיה דר' חייא בר אבא צפרק כל כתבי (שבת ד' קיז:): אלא להכי מיימי התם אחר פסח לומר שצריך שם מנה שלישי משום לחם משנה וחייב לצנוע על שני ככרות בין צבצת בין צייט דאי לאו הכי למה הביא שם מילתיה דר' חייא וכן פסק רב אלפס לצריך לצנוע על שני ככרות ביום טוב והטעם לפי שהיה לחם משנה יודע צנעדי ימים טובים וקשה שאנו מתפללים באתה קדשת וזכרתו מכל הימים וקדשתו מכל הזמנים ולאמר (במילתא פרש' בשלח) זמן צרכו זמן קדשו משמע צייט היה מן יודע ו' וכן היה נוהג ה"ר מנחם מיוני וה"ר יוסף טוב שזיו מזכרין הכל על הפרוסה^ה אך ר"י היה מזכר המוליא על השלימה והדר על אכילת מנה על הפרוסה וזו"ע משתיהן יחד וכן עמא דבר ולכך עושין על השלישית כריכה כדי לקיים מנהו בשלשן:

צריך לסמוכיה וצריך לקהוייה. וצירושלמי אמר אית עבדי וזכר לדס ומשום הכי קרי ליה טיבולו במשקה וכן עמא דבר לסמוכי ובשעת אכילה מקלשין אותו זמין ומומן ובמשותפת הגאונים מפרש לעשות חרוסת צפירות שנדמה לכנסת ישראל בשירי השירים (ת) תחת התפוח עוררתך כפלה הרמון התאנה חנטה אמרתי אעלה בתמר אגוז אל גנת אגוז ושקדים על שם שקד הקצה. על הקץ: **רַגְרְגִי** חרץ שבירושלים. משמע דהלכה כר' אלעזר בר' זדוק וגם בספרים כתב ר' יוסי ונימוקו עמו וכן עשה ה"ר יוסף צדקו חרוסת וזכר לטיט:

הלילה הזה מרור. הא דלא אמר כולו מרור משום דאכלינן שאר ירקות צניבול ראשון: **בולאי צרי.** ירק סדא מוקי לה בצאלו דברים (לעיל דף ע"ג) כגון תימא דלמר חגיגה הצאה עם הפסח אינה נאכלת אלא לוי ואע"ג דקאמר התם ולאמר רב סדא וצפרקין ליתיה דרך הגמרא כן:
^ה **ואמרתם** ובה פסח הוא. פי' צלמירה שצריך לומר פסח זה שאנו אוכלין ואיתקש מנה ומרור לפסח וז"ל נמי מנה זו מרור זה: **לפיכך** אנהנו בו. י"א שבע הדלות ולא יותר כנגד ו' רקיעים: וחזתם

כלומר דין הוא שיהא שואל במזיגת כוס שני מה נשתנה: **מטבילין פעם אחת.** טיבול ירקות בתוך הסעודה ובגמרא פריך לה: **שתי פעמים.** טיבול ראשון דשאר ירקות וטיבול שני דמרור: הילנה הוה כולו לוי. בזמן שצית המקדש קיים היה שואל כן: **ולפי דעמו של בן אביו מנמדו.** אם מצין הרבה יפרש הכל: **מסחיל בגנות.** מפרש בגמרא: **גמ'** אנו כל יומי לא סגיא דלא מטבילין. דקמני שבכל הלילות (אין) אנו מטבילין פעם אחת. אבל אשכחל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות ליכא למיפריך הכי דהתם ה"ק בכל הלילות אין אנו מחזרין אחר מרור: **היוצא לדרכי.** בתמיה. הא משום הכי רא דמינוקות כדי שישאלו קעבדין: **אלא אמר רב ספרא כו'. מהכא שמעינן דהכי אית לן למימר שבכל הלילות אין אנו מטבילין [אפילו] פעם אחת והאומר אין אנו חייבין לטבול שיבוע הוא בידו: פסח ואמר.** לאחר שאילת הבן המחיל לומר עבדים היינו וגומר הגדה צבצת והודאה כלומר כן עשה לנו הקב"ה שהיינו עבדים והואילנו משם: ממני

אף כלא בפרוסה. לנרך על אכילת מנה. ושתי שלימות מיימי משום ברכת המוליא דלא גרע משאר ימים טובים שצריך לצנוע על שתי ככרות שלימות וזו"ע מאחת מהשלימות: **אף כלאו הוא מסיק ואשסו אופה.** כדי שלא תחמין: **משום קפא.** שרף חרושת קשה יש צו

ארס: קפא דחמא חמא. מי שאכל חזרת וחלה בשביל הקפא יאכל כנון וירפא: **קפא דחמא כרסי.** מי שאכל כנון וקשה לו יאכל כרתי: **חמימי.** ישתה מים חמיין: **קפא דכולו חמימי.** ארס של כל ירקות חמיין רפואה להם: **זכר לתפוח.** שהיו יולדות צניח שם צלא עזב שלא יכירו בהן מנצרים דכתיב תחת התפוח עוררתך (שיר ת): **לסמוכיה.** להטיל ולכתוש צו הרבה כדי שיהיה עז וצריך לקהייה להטיל צו מפוחים ויין ומילתא דאית צו קיחא: **לרין לקהוייה.** זכר לתפוח וצריך לסמוכיה וזכר לטיט: **סבלין.** ירקות שמטילין צחרוסת וזכר לתבן וחרוסת שנותנים צו הדק וזכר לטיט: **סגרי חרץ.** חנוונים היושבים אלא חלונותיהם ומוכרין כמו מוצץ מן המרכים (שם ט): **מתנאי' ואלן הבן שואל אביו.** כאן במזיגת כוס שני הבן שואל את אביו מה נשתנה עכשיו שמוזגין כוס שני קודם אכילה: גמ'

רשב"ם

אף כלא בפרוסה. לנרך על אכילת מנה. ושתי שלימות מיימי משום המוליא דלא גרע משאר ימים טובים שצריך לצנוע על שתי ככרות וזו"ע מאחת מהשלימות: **דרכו של עני הוא מסיק ואשסו אופה.** ונתנו מיד לתנור כשגמר היסקו שירא שמה ילטנו התנור קודם שיזדמן עוסקין שיהיה זה צהיסק התנור וזו בעיניה אף כלאו הוא מסיק ואשסו אופה כדי שלא תחמין: **משום קפא.** שרף חרושת קשה הוא והרי הוא כארס: **קפא דחמא.** מי שאכל חזרת וחלה בשביל הקפא יאכל כנון וירפא: **קפא דחמא כרסי.** מי שאכל כנון וקשה לו יאכל כרתי כרישים: **חמימי.** ישתה מים חמיין: **קפא דכולו חמימי.** ארס של כל הירקות מים חמיין רפואה להם: **זכר לתפוח.** שהיו יולדות צניח שם צלא עזב שלא יכירו בהן מנצרים דכתיב תחת התפוח עוררתך (שיר ת): **לסמוכיה.** להטיל ולכתוש צו הרבה כדי שיהיה עז וצריך לקהוייה להטיל צו מפוחין דאית צו קיחא: **לרין לקהוייה.** זכר לתפוח וצריך לסמוכיה וזכר לטיט: **סגרי חרץ.** חנוונים היושבים אלא חלונותיהם ומוכרין כמו מוצץ מן המרכים (שם ט): **מתנאי' ואלן הבן שואל אביו.** כאן במזיגת כוס שני הבן שואל את אביו מה נשתנה עכשיו שמוזגין כוס שני קודם אכילה: ורבינו קבל מרבו ר' יעקב בן יקר וכן הבן שואל כמו כן בנות אלפחד (במדבר טז)

מוסף רש"י
זכר לתפוח. י"א וזכר לתפוח כשהיו נושאין הטיט על זארכם היה מופא זארכם ועשה מוגלף (האורה ח"א סי' ע"ח). שבכל הלילות. של שאר ימים טובים וצמתו, אנו לא אוכלים חמין ומצה. לא קני דלא אכלינן לו חמין או מנה דכתיב צנו ענג והיא הטעמה (חזון וישר ע"י 292). כולו צלי. ואפילו התגיגה (לעיל ע"ג).

מוסף תוספות
א. והיינו ברכת המוציא שברך העני כל ימות השנה אף כאן בפסח יברך המוציא על הפרוסה. מוס' הא"ש. ב. [ד'בומאי דפליגי בכל ימות השנה בפרוסת המוציא מורדים בפסח דבציעין אפרוסה. מוס' ר"ד מהלכות פסח]. ג. ולא היה נוגע כלל בשלימה דאינה אלא משום לחם משנה. מוס' הר"ש ברכות לט:

כלומר דין הוא שיהא שואל במזיגת כוס שני מה נשתנה: **מטבילין פעם אחת.** טיבול ירקות בתוך הסעודה ובגמרא פריך לה: **שתי פעמים.** טיבול ראשון דשאר ירקות וטיבול שני דמרור: הילנה הוה כולו לוי. בזמן שצית המקדש קיים היה שואל כן: **ולפי דעמו של בן אביו מנמדו.** אם מצין הרבה יפרש הכל: **מסחיל בגנות.** מפרש בגמרא: **גמ'** אנו כל יומי לא סגיא דלא מטבילין. דקמני שבכל הלילות (אין) אנו מטבילין פעם אחת. אבל אשכחל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות ליכא למיפריך הכי דהתם ה"ק בכל הלילות אין אנו מחזרין אחר מרור: **היוצא לדרכי.** בתמיה. הא משום הכי רא דמינוקות כדי שישאלו קעבדין: **אלא אמר רב ספרא כו'. מהכא שמעינן דהכי אית לן למימר שבכל הלילות אין אנו מטבילין [אפילו] פעם אחת והאומר אין אנו חייבין לטבול שיבוע הוא בידו: פסח ואמר.** לאחר שאילת הבן המחיל לומר עבדים היינו וגומר הגדה צבצת והודאה כלומר כן עשה לנו הקב"ה שהיינו עבדים והואילנו משם: ממני

צנא א מיי פ"ז מהל' מנה
הלכה ו:
צד ב ג מיי פ"ח סס
הלכה ה:
צה ד מיי סס ה' ד
וסמג עשין מה
טוש"ע א"ח ס' מעג
ספיק' ז:
ה גמיי פ"ז מהל' ממריס
הלכה ז':

תורה אור השלם

1. ואמרם וזבח פסח הוא לך אשר פסח על פתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת פתינו הציל ויקד העם וישתחו: שמו"י ב כו
2. ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצות כי לא המץ פי גרשו ממצרים ולא יבלו להתמחמה וגם צדה לא עשו להם: שמו"י ב לט
3. ויקרו את היום בעבודה קשה בוחמר ובלבנים ובכל עבודה בשדה את כל עבודתם אשר עבדו בהם בקרי: שמו"י א יד
4. והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים: שמו"י ג ה
5. ואותו הוציא משם למען הביא אתנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו: דברים א כג
6. ואמר אל יקני עינו בגנו זה סורר ומרה איננו שמע בקולו וזלל וסבא: דברים כ ב

מוסף רש"י

מדהוה ליה למכתב בגנו הוא. סורר ומרה ומשמע הוא שנקט בפנימס ומתכוין זה שמראה נכאעו עליו ולא סומן (סנהדרין ע"א).

רבינו חננאל

אמר רבא מצה צריך להגביה כשומר מצה זו שאנו אוכלין וכו'. וכן מרור צריך להגביהו אבל בשר אינו צריך להגביהו מפני שראיה כמקדיש בשר ואוכל קדשים בחוץ. אמר רב אחא בר יעקב סומא פסול לומר הגדה כו'. ואסיקנא כשר הוא לומר הגדה, דמצה בזמן הזה אהא בר יעקב סבר מצה בזמן הזה דאורייתא, והא איהו דאמר בסוף פירקין מצה בזמן הזה דרבנן, ופרקינן קסבר כל דתיקנו רבנן בעין דאורייתא תקון. מאי בעבור זה בעבור מצה ומרור הוא.

והותרם בגאולה. ת"ק לא פי' כ"לד ופליגי במילתיה ר"ט ור"ע ר' טרפון אינו חותם בצרוך שלא היה מאריך בדברי בקשה ולא היה אומר אלף הודאה ור"ע סבר דחותם זה בצרוך לפי שמאריך בדברי בקשה ואומר כן ה' אלהינו יגיענו כו' וקי"ל (עירונין דף מו:.) הלכה כר' עקיבא מחזירו וכן מלינו בסנהדרין (דף כח.) גזי לא ירצה לו נשים וצריש חוקת הצמים (ב"ב דף כח.) דפליגי תנאי במילתיה דתנא קמא^א:

ה"ג ונאמר לפניו שירה חדשה (ב) וכן נודה דף שיר החדש ע"ג נאולתנו.^א דהכי תיאל במילתא כל השירות לשון נקבה מוח משירה דלעמיד דלשון זכר כלומר שהנקבה יש לה ענין לידה אף כל הנשים יש אחריהם ענין מוח מלעמיד שאין אחריהם ענין זכר הפייטן^ב צולת אי פתרוס שירות אלה לשון נקבה מיוסדים כי משועמם כיולדה וגו' תוקף שיר אחרון כוכים לא יולדים שירו לה' שיר חדש כו' וגרסינן סס מן הזמנים ומן הפסחים שחגיגת ארבעה עשר נאכלת קודם לפסח לפי שהפסח נאכל על השוע:^ג ה"ג

ובה"א יעד חלמיש למעינו מים וחותם בגאולה ר"ט אומר אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים ולא היה חותם רבי עקיבא אומר כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך ונאכל שם^א (מן הפסחים ומן הזבחים) כו' עד בא"י גאל ישראל: **גמ'** אמר רבא צריך שיאמר^ב ואותו הוציא משם אמר רבא ימצה צריך להגביה ומרור צריך להגביה בשר א"צ להגביה ולא עוד אלא שגראה כאוכל קדשים בחוץ אמר רב אחא בר יעקב סומא מלומר הגדה כתיב הכא בעבור זה וכתוב התם^ג בגנו זה מה לחלץ^ד פרט^ה לסומא אף כאן פרט^ו לסומין אינו והאמר מרימר שאלתינהו לרבנן דבי רב יוסף מאן דאמר אגדתא בי רב יוסף אמרו רב יוסף מ"ד אגדתא בי רב ששת אמרו רב ששת קסברי רבנן מצה בזמן הזה דרבנן מכלל דרב אחא בר יעקב סבר מצה בזמן הזה דאורייתא והא^ז רב אחא בר יעקב הוא דאמר מצה בזמן הזה דרבנן קסבר כל דתקון רבנן בעין דאורייתא תיקון לרב ששת ולרב יוסף נמי הא ודאי כל דתקון רבנן^ח בעין דאורייתא תיקון הכי השתא בשלמא התם מדהוה ליה למיכתב^ט בגנו הוא וכתוב בגנו זה ש"מ פרט לסומין הוא דאתא אבל הכא אי לאו בעבור זה מאי לכתוב אלא בעבור מצה ומרור הוא דאתא: לפיכך אנחנו חייבין: א"ר

גמ' צריך להגביה. כשהוא אומר מנה זו שאנו אוכלין: **בשר אין מגביה.** כשהוא אומר פסח שהיו אבותינו (במזכרים) אוכלים לא יגביה הבשר שהוא זכר לפסח: ה"ג **בשר אינו צריך להגביה ולא עוד אלא שגראה כמקדיש כו':** אין צריך להגביה. דהא לא מלי למימר פסח זה: רב יוסף ורב ששת מאורי עינים היו: **הא הוא דאמר.** כסיפא דהאי פירקא (דף קכ.) אחד זה ואחד זה דרבנן: **אחת רשב"ם**

שלושה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור פסח על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים [שנאמר ויאמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח וגו'] מצה על שום שנגאלו אבותינו ממצרים [שנאמר ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים וגו'] מרור על שום שמררו המצריים את חיי אבותינו במצרים שנאמר [ויומררו את חייהם וגו'] "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים שנאמר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים בלפיכך אנחנו חייבים להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר לברך לעלה ולקלם^א למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו הוציאנו מעבודת לחרות מיוגן לשמחה ומאבל ליום טוב ומאפלה לאור גדול ומשעבוד לגאולה ונאמר לפניו הללויה^ב עד היכן הוא אומר בש"א עד אם הבנים שמחה ובה"א יעד חלמיש למעינו מים וחותם בגאולה ר"ט אומר אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים ולא היה חותם רבי עקיבא אומר כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך ונאכל שם^א (מן הפסחים ומן הזבחים) כו' עד בא"י גאל ישראל: **גמ'** אמר רבא צריך שיאמר^ב ואותו הוציא משם אמר רבא ימצה צריך להגביה ומרור צריך להגביה בשר א"צ להגביה ולא עוד אלא שגראה כאוכל קדשים בחוץ אמר רב אחא בר יעקב סומא מלומר הגדה כתיב הכא בעבור זה וכתוב התם^ג בגנו זה מה לחלץ^ד פרט^ה לסומא אף כאן פרט^ו לסומין אינו והאמר מרימר שאלתינהו לרבנן דבי רב יוסף מאן דאמר אגדתא בי רב יוסף אמרו רב יוסף מ"ד אגדתא בי רב ששת אמרו רב ששת קסברי רבנן מצה בזמן הזה דרבנן מכלל דרב אחא בר יעקב סבר מצה בזמן הזה דאורייתא והא^ז רב אחא בר יעקב הוא דאמר מצה בזמן הזה דרבנן קסבר כל דתקון רבנן בעין דאורייתא תיקון הכי השתא בשלמא התם מדהוה ליה למיכתב^ט בגנו הוא וכתוב בגנו זה ש"מ פרט לסומין הוא דאתא אבל הכא אי לאו בעבור זה מאי לכתוב אלא בעבור מצה ומרור הוא דאתא: לפיכך אנחנו חייבין: א"ר

טרפון פותח בצרוך ואינו חותם בצרוך מדי דהוה אצרכת פירות וצרכת המנחות דכולה הודאה היא ולר' עקיבא חותם זה נמי בצרוך לפי שמוסיף זה דברי יצוי ובקשה: **כן יגיענו וגו'.** והיינו דעבדינן כר"ע מחזירו. ומ"ק דקאמר וחותם בגאולה אינו מנה שלישי דא"כ אמאי עבדינן כר"ע הוציל ורבנן פליגי עליה הא אין הלכה כר"ע מחזירו והא דקאמר ת"ק וחותם בגאולה ד"ה היא ולא צה למעט מילתייהו דר"ט ור"ע אלא לאשמעינן שמשיימין בצרכת גאולה דלא תימא אין מצרכין כלל צסיום הגדה כי אם בצרכת היין לצד על הכוס השני. וראיה לדבר במסכת כתובות דפרק א"פ (דף נו.) דליכא נמי פלוגמתייהו דר' טרפון ור"ע כה"ג דפליגי בצתם משנה דתנן הגיע זמן ולא נישאו אוכלת משלו ואוכלת בתרומה ר' טרפון אומר נותנין לה הכל בתרומה ר"ע אומר מחנה חולין ומחנה תרומה וכי היכי דפליגי התם ר"ט ור"ע דפירושא דלכולת בתרומה ולא תלתא תנאי הוה הכי נתיישא וחותם בגאולה ולא תלתא תנאי הוה שהתנא סס דרבנן זין הכא זין ככתובות והדר מפרש לה בפלוגתא דר"ט ור"ע. וחותם דתנא קמא סיום בעלמא ואינו חותם דר"ט חתימת סוף בצרכה היא: **גמ' א הללויה.** תיבה אחת היא כמו הילול כגון תחתיה א הגזרה והצניה (יחזקאל מה) וכמו כן כסיה: **ידידיה.** ויקרא שמו ידידיה (ש"צ) נתן הנביא קרא כן לשלמה: **מרחציה.** כמו מרחצ: **אחס.** כלומר תיבה אחת היא ואין התיבה נחלקת לשנים: **לרב מאי.** מפליג פליג או אוסופי מוסקיף אבל רבה פשיטא דפליג מדקאמר בלכד: **חגיגי.** דודי ר' חייא: **הללו בהך גיטא.** כסוף שיטה והי בתחלת שיטה אחת: **בהללוים הרבה.** בהללויה הרבה וכולהו הללויה דריש ליה הכי אלמא תיבה אחת היא: **בספלה.** מהלה לדוד (מהלים קמ"ה): **בספלה.** תפלה לעני כי יעטוף (שם קכ) תפלה למשה (שם ע): **בחדאה.** הודו לה' כי טוב (שם קל"ג): **שיר שצורה.** או ישיר משה(ס): **משה וישראל כו'.** כלומר באותו פשיטא לן דמשה וישראל באותה שעה שעלו מן הים תיקנוהו ולא היה מקודם לכן אבל הלל דראשי חדשים וימים טובים מי תיקנו: **על כל פרק ופרק.** ועל(ס) כל רגל ורגל. ועל כל צרה שלא תבא עליהן ליטנא מעליא נקט כלומר שאם ח"ו תבא צרה עליהן וישעו ממנה אומר אותה על גאולתה כגון חנוכה: **דוד אמרן.** על המאורעות שאירעו: **כל אלו.** תפלות: **הללו זה.** בספר תהלים שאנו אומרים על כל פרק ופרק: **משה וישראל אמרוהו.** דכתיב ציה (שם קט"ו) צלחת ישראל ממצרים הים ראה ויגוס ואח"כ קצעו דוד בספרו: **אפשר ישראל שוחטין את פסחיהן.** מיליתא מצריים ועד דוד ולא אמרו עליו הללו: **ד"א פסלו של מיכה עומד בצני.** באותו מקום דצימי דוד היה דכתיב ציה עד גלות כל הארץ (שופטים י"ח) וישראל אומרים הללו שכתבו בו (מהלים קט"ו) כמוהם יהיו עושיהם בתמייה אלא ודאי על הים נאמר תחלה ושוב לא פסק כך שמעתי. ולי"ג בצכי כינוי הוא לגנאי כלומר עומד בשמחה: **וישראל אמרו(ט) לפניו ל"ג.** ואי גרס ליה מפרשינן ליה כמו בפני הצית בעודו קיים: **כנגד יצונו.** כנסת ישראל שנתבצח על גלותה והתפלל עליהן: **ניצוה ויגונו לעמיד לצא.** כל מקום שנאמר ניצוה למנצח בנגינות לעמיד לצא הוא מדבר. ולא ידענא הכי משמע אלא הכי הוה קיס להו: **ע"י סורגמן.** הוא אומר ואחר משמע לרבים והיינו משכיל לוחש לתורגמן: **לדוד**

מתני' שגשג דברים הללו. (שלא פירש) [שפירש] טעמין(ס): **גמ' צריך שיאמר.** פסוק זה ואותו הוציא משם שצריך להראות את עצמו כאילו יצא משם שאף אותנו גאל הקב"ה: **צריך להגביה.** כשאומר מנה זו שאנו אוכלין מרור זה שאנו אוכלין כדי להראותן למסוכים ומחצב מלוא עינייהן וכן בתשובת הגאונים דהא דאמר צריך להגביה היינו צמנ' זו דאגדת: **בשר.** שלט מיני תבשילין אין צריך להגביה כשהן אומרים פסח שהיו אבותינו אוכלין ולא יגביה הבשר שהוא זכר לפסח: ה"ג **בשר אין צריך להגביה ולא עוד אלא שגראה כמקדיש כו':** אין צריך להגביה דהא לא מלי למימר פסח זה ולא עוד אלא חס היה מגביהו נראה כמי שמקדיש בהמתו מחיים לפסח: **פרט לסומין.** מדכתיב זה משמע שיכירוהו צראיית העין: רב ששת ורב יוסף מאורי עינים הוו: **קסברי רבנן.** רב ששת ורב יוסף: **רב אחא בר יעקב הוא דאמר.** כסיפא דהאי פירקא (דף קכ.) אחד זה ואחד זה מדרבנן: **עין אחד זה ואחד זה דרבנן:** כשית שצית המקדש קיים פטור השתא נמי פטור ואינו מוציא אחרים ידי חובתן: **עצור מנה ומרור הוא דאסא.** לכך אי אוכל מנה ומרור זכר למה שעשו לי בצאתי ממצרים. ורב ששת ורב יוסף גזירה שזה לא גמרי: **מתני' וחותם בגאולה.** מסיים את ההגדה בצרכת גאולה. והשתא לא מפרש היחך מצרכין אותה ולקמן פליגי צה רבי טרפון ורבי עקיבא בזה היא צרכה דלרבי

טרפון פותח בצרוך ואינו חותם בצרוך מדי דהוה אצרכת פירות וצרכת המנחות דכולה הודאה היא ולר' עקיבא חותם זה נמי בצרוך לפי שמוסיף זה דברי יצוי ובקשה: **כן יגיענו וגו'.** והיינו דעבדינן כר"ע מחזירו. ומ"ק דקאמר וחותם בגאולה אינו מנה שלישי דא"כ אמאי עבדינן כר"ע הוציל ורבנן פליגי עליה הא אין הלכה כר"ע מחזירו והא דקאמר ת"ק וחותם בגאולה ד"ה היא ולא צה למעט מילתייהו דר"ט ור"ע אלא לאשמעינן שמשיימין בצרכת גאולה דלא תימא אין מצרכין כלל צסיום הגדה כי אם בצרכת היין לצד על הכוס השני. וראיה לדבר במסכת כתובות דפרק א"פ (דף נו.) דליכא נמי פלוגמתייהו דר' טרפון ור"ע כה"ג דפליגי בצתם משנה דתנן הגיע זמן ולא נישאו אוכלת משלו ואוכלת בתרומה ר' טרפון אומר נותנין לה הכל בתרומה ר"ע אומר מחנה חולין ומחנה תרומה וכי היכי דפליגי התם ר"ט ור"ע דפירושא דלכולת בתרומה ולא תלתא תנאי הוה הכי נתיישא וחותם בגאולה ולא תלתא תנאי הוה שהתנא סס דרבנן זין הכא זין ככתובות והדר מפרש לה בפלוגתא דר"ט ור"ע. וחותם דתנא קמא סיום בעלמא ואינו חותם דר"ט חתימת סוף בצרכה היא: **גמ' א הללויה.** תיבה אחת היא כמו הילול כגון תחתיה א הגזרה והצניה (יחזקאל מה) וכמו כן כסיה: **ידידיה.** ויקרא שמו ידידיה (ש"צ) נתן הנביא קרא כן לשלמה: **מרחציה.** כמו מרחצ: **אחס.** כלומר תיבה אחת היא ואין התיבה נחלקת לשנים: **לרב מאי.** מפליג פליג או אוסופי מוסקיף אבל רבה פשיטא דפליג מדקאמר בלכד: **חגיגי.** דודי ר' חייא: **הללו בהך גיטא.** כסוף שיטה והי בתחלת שיטה אחת: **בהללוים הרבה.** בהללויה הרבה וכולהו הללויה דריש ליה הכי אלמא תיבה אחת היא: **בספלה.** מהלה לדוד (מהלים קמ"ה): **בספלה.** תפלה לעני כי יעטוף (שם קכ) תפלה למשה (שם ע): **בחדאה.** הודו לה' כי טוב (שם קל"ג): **שיר שצורה.** או ישיר משה(ס): **משה וישראל כו'.** כלומר באותו פשיטא לן דמשה וישראל באותה שעה שעלו מן הים תיקנוהו ולא היה מקודם לכן אבל הלל דראשי חדשים וימים טובים מי תיקנו: **על כל פרק ופרק.** ועל(ס) כל רגל ורגל. ועל כל צרה שלא תבא עליהן ליטנא מעליא נקט כלומר שאם ח"ו תבא צרה עליהן וישעו ממנה אומר אותה על גאולתה כגון חנוכה: **דוד אמרן.** על המאורעות שאירעו: **כל אלו.** תפלות: **הללו זה.** בספר תהלים שאנו אומרים על כל פרק ופרק: **משה וישראל אמרוהו.** דכתיב ציה (שם קט"ו) צלחת ישראל ממצרים הים ראה ויגוס ואח"כ קצעו דוד בספרו: **אפשר ישראל שוחטין את פסחיהן.** מיליתא מצריים ועד דוד ולא אמרו עליו הללו: **ד"א פסלו של מיכה עומד בצני.** באותו מקום דצימי דוד היה דכתיב ציה עד גלות כל הארץ (שופטים י"ח) וישראל אומרים הללו שכתבו בו (מהלים קט"ו) כמוהם יהיו עושיהם בתמייה אלא ודאי על הים נאמר תחלה ושוב לא פסק כך שמעתי. ולי"ג בצכי כינוי הוא לגנאי כלומר עומד בשמחה: **וישראל אמרו(ט) לפניו ל"ג.** ואי גרס ליה מפרשינן ליה כמו בפני הצית בעודו קיים: **כנגד יצונו.** כנסת ישראל שנתבצח על גלותה והתפלל עליהן: **ניצוה ויגונו לעמיד לצא.** כל מקום שנאמר ניצוה למנצח בנגינות לעמיד לצא הוא מדבר. ולא ידענא הכי משמע אלא הכי הוה קיס להו: **ע"י סורגמן.** הוא אומר ואחר משמע לרבים והיינו משכיל לוחש לתורגמן: **לדוד**

טרפון פותח בצרוך ואינו חותם בצרוך מדי דהוה אצרכת פירות וצרכת המנחות דכולה הודאה היא ולר' עקיבא חותם זה נמי בצרוך לפי שמוסיף זה דברי יצוי ובקשה: **כן יגיענו וגו'.** והיינו דעבדינן כר"ע מחזירו. ומ"ק דקאמר וחותם בגאולה אינו מנה שלישי דא"כ אמאי עבדינן כר"ע הוציל ורבנן פליגי עליה הא אין הלכה כר"ע מחזירו והא דקאמר ת"ק וחותם בגאולה ד"ה היא ולא צה למעט מילתייהו דר"ט ור"ע אלא לאשמעינן שמשיימין בצרכת גאולה דלא תימא אין מצרכין כלל צסיום הגדה כי אם בצרכת היין לצד על הכוס השני. וראיה לדבר במסכת כתובות דפרק א"פ (דף נו.) דליכא נמי פלוגמתייהו דר' טרפון ור"ע כה"ג דפליגי בצתם משנה דתנן הגיע זמן ולא נישאו אוכלת משלו ואוכלת בתרומה ר' טרפון אומר נותנין לה הכל בתרומה ר"ע אומר מחנה חולין ומחנה תרומה וכי היכי דפליגי התם ר"ט ור"ע דפירושא דלכולת בתרומה ולא תלתא תנאי הוה הכי נתיישא וחותם בגאולה ולא תלתא תנאי הוה שהתנא סס דרבנן זין הכא זין ככתובות והדר מפרש לה בפלוגתא דר"ט ור"ע. וחותם דתנא קמא סיום בעלמא ואינו חותם דר"ט חתימת סוף בצרכה היא: **גמ' א הללויה.** תיבה אחת היא כמו הילול כגון תחתיה א הגזרה והצניה (יחזקאל מה) וכמו כן כסיה: **ידידיה.** ויקרא שמו ידידיה (ש"צ) נתן הנביא קרא כן לשלמה: **מרחציה.** כמו מרחצ: **אחס.** כלומר תיבה אחת היא ואין התיבה נחלקת לשנים: **לרב מאי.** מפליג פליג או אוסופי מוסקיף אבל רבה פשיטא דפליג מדקאמר בלכד: **חגיגי.** דודי ר' חייא: **הללו בהך גיטא.** כסוף שיטה והי בתחלת שיטה אחת: **בהללוים הרבה.** בהללויה הרבה וכולהו הללויה דריש ליה הכי אלמא תיבה אחת היא: **בספלה.** מהלה לדוד (מהלים קמ"ה): **בספלה.** תפלה לעני כי יעטוף (שם קכ) תפלה למשה (שם ע): **בחדאה.** הודו לה' כי טוב (שם קל"ג): **שיר שצורה.** או ישיר משה(ס): **משה וישראל כו'.** כלומר באותו פשיטא לן דמשה וישראל באותה שעה שעלו מן הים תיקנוהו ולא היה מקודם לכן אבל הלל דראשי חדשים וימים טובים מי תיקנו: **על כל פרק ופרק.** ועל(ס) כל רגל ורגל. ועל כל צרה שלא תבא עליהן ליטנא מעליא נקט כלומר שאם ח"ו תבא צרה עליהן וישעו ממנה אומר אותה על גאולתה כגון חנוכה: **דוד אמרן.** על המאורעות שאירעו: **כל אלו.** תפלות: **הללו זה.** בספר תהלים שאנו אומרים על כל פרק ופרק: **משה וישראל אמרוהו.** דכתיב ציה (שם קט"ו) צלחת ישראל ממצרים הים ראה ויגוס ואח"כ קצעו דוד בספרו: **אפשר ישראל שוחטין את פסחיהן.** מיליתא מצריים ועד דוד ולא אמרו עליו הללו: **ד"א פסלו של מיכה עומד בצני.** באותו מקום דצימי דוד היה דכתיב ציה עד גלות כל הארץ (שופטים י"ח) וישראל אומרים הללו שכתבו בו (מהלים קט"ו) כמוהם יהיו עושיהם בתמייה אלא ודאי על הים נאמר תחלה ושוב לא פסק כך שמעתי. ולי"ג בצכי כינוי הוא לגנאי כלומר עומד בשמחה: **וישראל אמרו(ט) לפניו ל"ג.** ואי גרס ליה מפרשינן ליה כמו בפני הצית בעודו קיים: **כנגד יצונו.** כנסת ישראל שנתבצח על גלותה והתפלל עליהן: **ניצוה ויגונו לעמיד לצא.** כל מקום שנאמר ניצוה למנצח בנגינות לעמיד לצא הוא מדבר. ולא ידענא הכי משמע אלא הכי הוה קיס להו: **ע"י סורגמן.** הוא אומר ואחר משמע לרבים והיינו משכיל לוחש לתורגמן: **לדוד**

טרפון פותח בצרוך ואינו חותם בצרוך מדי דהוה אצרכת פירות וצרכת המנחות דכולה הודאה היא ולר' עקיבא חותם זה נמי בצרוך לפי שמוסיף זה דברי יצוי ובקשה: **כן יגיענו וגו'.** והיינו דעבדינן כר"ע מחזירו. ומ"ק דקאמר וחותם בגאולה אינו מנה שלישי דא"כ אמאי עבדינן כר"ע הוציל ורבנן פליגי עליה הא אין הלכה כר"ע מחזירו והא דקאמר ת"ק וחותם בגאולה ד"ה היא ולא צה למעט מילתייהו דר"ט ור"ע אלא לאשמעינן שמשיימין בצרכת גאולה דלא תימא אין מצרכין כלל צסיום הגדה כי אם בצרכת היין לצד על הכוס השני. וראיה לדבר במסכת כתובות דפרק א"פ (דף נו.) דליכא נמי פלוגמתייהו דר' טרפון ור"ע כה"ג דפליגי בצתם משנה דתנן הגיע זמן ולא נישאו אוכלת משלו ואוכלת בתרומה ר' טרפון אומר נותנין לה הכל בתרומה ר"ע אומר מחנה חולין ומחנה תרומה וכי היכי דפליגי התם ר"ט ור"ע דפירושא דלכולת בתרומה ולא תלתא תנאי הוה הכי נתיישא וחותם בגאולה ולא תלתא תנאי הוה שהתנא סס דרבנן זין הכא זין ככתובות והדר מפרש לה בפלוגתא דר"ט ור"ע. וחותם דתנא קמא סיום בעלמא ואינו חותם דר"ט חתימת סוף בצרכה היא: **גמ' א הללויה.** תיבה אחת היא כמו הילול כגון תחתיה א הגזרה והצניה (יחזקאל מה) וכמו כן כסיה: **ידידיה.** ויקרא שמו ידידיה (ש"צ) נתן הנביא קרא כן לשלמה: **מרחציה.** כמו מרחצ: **אחס.** כלומר תיבה אחת היא ואין התיבה נחלקת לשנים: **לרב מאי.** מפליג פליג או אוסופי מוסקיף אבל רבה פשיטא דפליג מדקאמר בלכד: **חגיגי.** דודי ר' חייא: **הללו בהך גיטא.** כסוף שיטה והי בתחלת שיטה אחת: **בהללוים הרבה.** בהללויה הרבה וכולהו הללויה דריש ליה הכי אלמא תיבה אחת היא: **בספלה.** מהלה לדוד (מהלים קמ"ה): **בספלה.** תפלה לעני כי יעטוף (שם קכ) תפלה למשה (שם ע): **בחדאה.** הודו לה' כי טוב (שם קל"ג): **שיר שצורה.** או ישיר משה(ס): **משה וישראל כו'.** כלומר באותו פשיטא לן דמשה וישראל באותה שעה שעלו מן הים תיקנוהו ולא היה מקודם לכן אבל הלל דראשי חדשים וימים טובים מי תיקנו: **על כל פרק ופרק.** ועל(ס) כל רגל ורגל. ועל כל צרה שלא תבא עליהן ליטנא מעליא נקט כלומר שאם ח"ו תבא צרה עליהן וישעו ממנה אומר אותה על גאולתה כגון חנוכה: **דוד אמרן.** על המאורעות שאירעו: **כל אלו.** תפלות: **הללו זה.** בספר תהלים שאנו אומרים על כל פרק ופרק: **משה וישראל אמרוהו.** דכתיב ציה (שם קט"ו) צלחת ישראל ממצרים הים ראה ויגוס ואח"כ קצעו דוד בספרו: **אפשר ישראל שוחטין את פסחיהן.** מיליתא מצריים ועד דוד ולא אמרו עליו הללו: **ד"א פסלו של מיכה עומד בצני.** באותו מקום דצימי דוד היה דכתיב ציה עד גלות כל הארץ (שופטים י"ח) וישראל אומרים הללו שכתבו בו (מהלים קט"ו) כמוהם יהיו עושיהם בתמייה אלא ודאי על הים נאמר תחלה ושוב לא פסק כך שמעתי. ולי"ג בצכי כינוי הוא לגנאי כלומר עומד בשמחה: **וישראל אמרו(ט) לפניו ל"ג.** ואי גרס ליה מפרשינן ליה כמו בפני הצית בעודו קיים: **כנגד יצונו.** כנסת ישראל שנתבצח על גלותה והתפלל עליהן: **ניצוה ויגונו לעמיד לצא.** כל מקום שנאמר ניצוה למנצח בנגינות לעמיד לצא הוא מדבר. ולא ידענא הכי משמע אלא הכי הוה קיס להו: **ע"י סורגמן.** הוא אומר ואחר משמע לרבים והיינו משכיל לוחש לתורגמן: **לדוד**

טרפון פותח בצרוך ואינו חותם בצרוך מדי דהוה אצרכת פירות וצרכת המנחות דכולה הודאה היא ולר' עקיבא חותם זה נמי בצרוך לפי שמוסיף זה דברי יצוי ובקשה: **כן יגיענו וגו'.** והיינו דעבדינן כר"ע מחזירו. ומ"ק דקאמר וחותם בגאולה אינו מנה שלישי דא"כ אמאי עבדינן כר"ע הוציל ורבנן פליגי עליה הא אין הלכה כר"ע מחזירו והא דקאמר ת"ק וחותם בגאולה ד"ה היא ולא צה למעט מילתייהו דר"ט ור"ע אלא לאשמעינן שמשיימין בצרכת גאולה דלא תימא אין מצרכין כלל צסיום הגדה כי אם בצרכת היין לצד על הכוס השני. וראיה לדבר במסכת כתובות דפרק א"פ (דף נו.) דליכא נמי פלוגמתייהו דר' טרפון ור"ע כה"ג דפליגי בצתם משנה דתנן הגיע זמן ולא נישאו אוכלת משלו ואוכלת בתרומה ר' טרפון אומר נותנין לה הכל בתרומה ר"ע אומר מחנה חולין ומחנה תרומה וכי היכי דפליגי התם ר"ט ור"ע דפירושא דלכולת בתרומה ולא תלתא תנאי הוה הכי נתיישא וחותם בגאולה ולא תלתא תנאי הוה שהתנא סס דרבנן זין הכא זין ככתובות והדר מפרש לה בפלוגתא דר"ט ור"ע. וחותם דתנא קמא סיום בעלמא ואינו חותם דר"ט חתימת סוף בצרכה היא: **גמ' א הללויה.** תיבה אחת היא כמו הילול כגון תחתיה א הגזרה והצניה (יחזקאל מה) וכמו כן כסיה: **ידידיה.** ויקרא שמו ידידיה (ש"צ) נתן הנביא קרא כן לשלמה: **מרחציה.** כמו מרחצ: **אחס.** כלומר תיבה אחת היא ואין התיבה נחלקת לשנים: **לרב מאי.** מפליג פליג או אוסופי מוסקיף אבל רבה פשיטא דפליג מדקאמר בלכד: **חגיגי.** דודי ר' חייא: **הללו בהך גיטא.** כסוף שיטה והי בתחלת שיטה אחת: **בהללוים הרבה.** בהללויה הרבה וכולהו הללויה דריש ליה הכי אלמא תיבה אחת היא: **בספלה.** מהלה לדוד (מהלים קמ"ה): **בספלה.** תפלה לעני כי יעטוף (שם קכ) תפלה למשה (שם ע): **בחדאה.** הודו לה' כי טוב (שם קל"ג): **שיר שצורה.** או ישיר משה(ס): **משה וישראל כו'.** כלומר באותו פשיטא לן דמשה וישראל באותה שעה שעלו מן הים תיקנוהו ולא היה מקודם לכן אבל הלל דראשי חדשים וימים טובים מי תיקנו: **על כל פרק ופרק.** ועל(ס) כל רגל ורגל. ועל כל צרה שלא תבא עליהן ליטנא מעליא נקט כלומר שאם ח"ו תבא צרה עליהן וישעו ממנה אומר אותה על גאולתה כגון חנוכה: **דוד אמרן.** על המאורעות שאירעו: **כל אלו.** תפלות: **הללו זה.** בספר תהלים שאנו אומרים על כל פרק ופרק: **משה וישראל אמרוהו.** דכתיב ציה (שם קט"ו) צלחת ישראל ממצרים הים ראה ויגוס ואח"כ קצעו דוד בספרו: **אפשר ישראל שוחטין את פסחיהן.** מיליתא מצריים ועד דוד ולא אמרו עליו הללו: **ד"א פסלו של מיכה עומד בצני.** באותו מקום דצימי דוד היה דכתיב ציה עד גלות כל הארץ (שופטים י"ח) וישראל אומרים הללו שכתבו בו (מהלים קט"ו) כמוהם יהיו עושיהם בתמייה אלא ודאי על הים נאמר תחלה ושוב לא פסק כך שמעתי. ולי"ג בצכי כינוי הוא לגנאי כלומר עומד בשמחה: **וישראל אמרו(ט) לפניו ל"ג.** ואי גרס ליה מפרשינן ליה כמו בפני הצית בעודו קיים: **כנגד יצונו.** כנסת ישראל שנתבצח על גלותה והתפלל עליהן: **ניצוה ויגונו לעמיד לצא.** כל מקום שנאמר ניצוה למנצח בנגינות לעמיד לצא הוא מדבר. ולא ידענא הכי משמע אלא הכי הוה קיס להו: **ע"י סורגמן.** הוא אומר ואחר משמע לרבים והיינו משכיל לוחש לתורגמן: **לדוד**

טרפון פותח בצרוך ואינו חותם בצרוך מדי דהוה אצרכת פירות וצרכת המנחות דכולה הודאה היא ולר' עקיבא חותם זה נמי בצרוך לפי שמוסיף זה דברי יצוי ובקשה: **כן יגיענו וגו'.** והיינו דעבדינן כר"ע מחזירו. ומ"ק דקאמר וחותם בגאולה אינו מנה שלישי דא"כ אמאי עבדינן כר"ע הוציל ורבנן פליגי עליה הא אין הלכה כר"ע מחזירו והא דקאמר ת"ק וחותם בגאולה ד"ה היא ולא צה למעט מילתייהו דר"ט ור"ע אלא לאשמעינן שמשיימין בצרכת גאולה דלא תימא אין מצרכין כלל צסיום הגדה כי אם בצרכת היין לצד על הכוס השני. וראיה לדבר במסכת כתובות דפרק א"פ (דף נו.) דליכא נמי פלוגמתייהו דר' טרפון ור"ע כה"ג דפליגי בצתם משנה דתנן הגיע זמן ולא נישאו אוכלת משלו ואוכלת בתרומה ר' טרפון אומר נותנין לה הכל בתרומה ר"ע אומר מחנה חולין ומחנה תרומה וכי היכי דפליגי התם ר"ט ור"ע דפירושא דלכולת בתרומה ולא תלתא תנאי הוה הכי נתיישא וחותם בגאולה ולא תלתא תנאי הוה שהתנא סס דרבנן זין הכא זין ככתובות והדר מפרש לה בפלוגתא דר"ט ור"ע. וחותם דתנא קמא סיום בעלמא ואינו חותם דר"ט חתימת סוף בצרכה היא: **גמ' א הללויה.** תיבה אחת היא כמו הילול כגון תחתיה א הגזרה והצניה (יחזקאל מה) וכמו כן כסיה: **ידידיה.** ויקרא שמו ידידיה (ש"צ) נתן הנביא קרא כן לשלמה: **מרחציה.** כמו מרחצ: **אחס.** כלומר תיבה

